

**Kliimaministri käskkirja „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2023-2027
tegevuskava ja eelarve kinnitamine Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondlikuks
arendamiseks“ eelnõu seletuskiri**

Sissejuhatus

Käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõike 2 alusel.

Käskkirja on seotud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 (edaspidi rakenduskava) poliitikaeesmärgi „Õiglane üleminek“ tegevussuunaga nr 2 „keskkond ja sotsiaalne kaasatus“ ning meetmega nr 21.6.1.8 „Ringmajanduse korraldamine“. Sekkumine sisaldab mitut tegevust, mis on suunatud kaevandamisega ja põlevkivi töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamisele ning jäätmekäitluse piirkondlikule arendamisele:

- nõukogude perioodil suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimine;
- jäätmekäitluse piirkondlik arendamine.

Käskkirjaga kehtestatakse toetuse andmise tingimused Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondlikuks arendamiseks

Käskkirjaga toetatavad tegevused on esimene etapp Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondliku arendamise projektist. Projekt on tinglikult jagatud kolme etappi.

Õiglase Ülemineku Fondist (ÕÜF) on vastavalt Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavale perioodiks 2021-2027 Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondlikuks arendamiseks eraldatud kokku 4 285 714 eurot.

Käesoleva käskkirja alusel antakse toetust projekti esimese ja teise etapi teostamiseks kogumaksumusega 500 000 eurot, millest 77,56% on ÕÜF ja 22,44% riiklik kaasfinantseering. Projekti esimeses etapis viiakse läbi uuring Ida-Viru maakonna jäätmekäitlusala vajaduste ja võimekuse välja selgitamiseks. Ühtlasi analüüsitakse, millised võimalused on maakonnas jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse asutamiseks või laiendamiseks eesmärgiga maakonna ettevõtluse mitmekesistamiseks panustada. Selleks analüüsitakse maakonnas tekkivad jäätmevooge jäätmeliikide kaupa, uuritakse, milliste jäätmeliikide käitluseks on Eestis ebapiisavad võimekused, mille tõstmisele aitaks kaasa uue jäätmekäitlusettevõtte asutamine või olemasoleva laiendamine Ida-Virumaal.

Ringmajanduskeskus on käesoleva käskkirja kontekstis asutus, kus lisaks jäätmekäitlusele – jäätmete vastuvõtt, sorteerimine, ümbertöötlemine, taaskasutus- pakutakse jäätmete korduskasutuseks ette valmistamis ning kasutusotstarbe muutmise teenuseid. Käskkirja alusel kehtestatakse toetuse andmise tingimused uuringu läbiviimiseks, mille tulemusel selgub, milliseid teenuseid piirkonnas vajatakse ning milliste teenuste pakkumine oleks majanduslikult tulusaim.

Projekti teises etapis selgitatakse välja jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse rajamiseks või laiendamiseks sobivad asukohad, vajadusel viiakse läbi keskkonnamõjuhindamised. Et maakonna ettevõtlust mitmekesistada, peaks jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse rajamine ja opereerimine toimima eraettevõtte poolt. Eeltegevuste toetamine võimaldab maandada ettevõtete riske ja sisendada investeerimiskindlust.

Projekti kolmanda etapi jaoks koostatakse eraldi toetuse andmise tingimused, mille alusel avatakse taotlusvoor uuringu tulemusel selgunud jäätmekäitlusettevõtte või ringmajanduskeskuse rajamiseks. Kolmandaks etapiks eraldatav toetussumma on 5,8 miljonit eurot, millele lisandub taotleja omafinantseerinu osa. Täpsemad tingimused kolmanda etapi toetuste jaoks põhinevad projekti esimese etapi tulemustel.

Meetme iga sekkumise jaoks kehtestatakse eraldi toetuse andmise tingimused, kuna iga sekkumine viiakse ellu eraldiseisva projektina ehk terviklahendusena ja sobilikemat ajakava silmas pidades. Selguse ja parema ajaplaneerimise huvides on otstarbekas tegevuste sisu, ulatus ja elluviimine reguleerida eraldi toetuse andmise tingimustega.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi ringmajanduse osakonna nõunik Kelli Seppel (e-post: kelli.seppel@kliimaministeerium.ee, tel +372 54740407), finantsosakonna välisvahendite peaspetsialist Kairi Toiger (e-post: kairi.toiger@kliimaministeerium.ee, tel: +372 626 2931), õigusosakonna jurist Rene Lauk (e-post: rene.lauk@kliimaministeerium.ee, tel: 626 2948).

Käskkirja sisu

Käskkiri koosneb kolmest punktist. Esimese punktiga kinnitatakse toetuse andmise tingimused ja kord (lisa 1), teise punktiga kinnitatakse projekti tervikeelarve aastateks 2023–2025 (lisa 2) ja kolmanda punktiga volitatakse Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi KIK) projekti elluviijaks.

Käskkirja punktiga 1 kehtestatakse toetuse andmise tingimused (lisa 1).

Käskkirja lisa 1 punktiga 1 sätestatakse reguleeritav valdkond, mille raames toetust antakse. Toetust antakse rakenduskava poliitikaeesmärgi „Õiglane üleminek“ alusel Ida-Virumaa jäätmekäitluse arendamiseks. Toetust eraldatakse Eesti riigi 2023.–2026. aasta eelarvestrateegia programmi „Keskkonnakaitse ja kasutus“ meetme „Ringmajanduse korraldamine“ tegevuse „Jäätmemajanduse korraldamine“ tulemuste saavutamiseks. Toetus kajastatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide Vabariigi Valitsuse kinnitatud meetmete nimekirja meetmes „Ringmajanduse korraldamine“ number 21.6.1.8. Tegemist on 2. tegevussuuna: "Keskkond ja sotsiaalne kaasatus": sekkumise "Kaevandamisega ja põlevkivi töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja jäätmekäitluse piirkondlik arendamine" tegevusega "jäätmekäitluse piirkondlik arendamine". Toetatavate tegevuste valikul lähtutakse ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud läbivatest valikukriteeriumidest ja -metoodikast. Toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja metoodikad vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7.

Käskkirja lisa 1 punktiga 2 sätestatakse toetuse andmise eesmärgid. Toetuse andmise eesmärk on Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondliku võimekuse ja arenguvajaduse väljaselgitamine ning arendamiseks vajalike eeltegevuste korraldamine.

Ida-Virumaa vajab põlevkivienergeetikast väljumisel strateegiat kohalikule tööstusele uue suuna leidmiseks ja majanduse mitmekesistamiseks. Jäätmekäitus, taaskasutus ja ringlussevõtt on järjest tähtsamad arvestades nii riiklikke kui maakondlikke ambitsioone ja püüdu kliimaneutraalsuse ja esmase tooraine kasutamise vähendamise poole. Ida-Virumaal on aastate jooksul tekkinud ja kogunenud suures koguses põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega seotud jäätmeid, mille taaskasutamiseks ei ole seni häid lahendusi välja kujunenud. Põlevkivitööstuse algusest on prügilatesse ja jäätmehoidlatesse ladestatud üle 400 miljoni tonni põlevkivi kaevandamise ja kasutamisega seotud jäätmeid ning jäätmekäitluskohad hõlmavad Ida-Virumaast üle 27 km². Kuigi põlevkivi põletamisel tekkinud aherainele on leitud taaskasutusvõimalusi kaevandamisalade korrastamisel ja täitematerjalina ehitussektoris ja

taristuehitusel, ei ole pärast 2015 aastat poolkoksi enam taaskasutatud. Samuti on puudulik põlevkivitüha taaskasutamise praktika.

See tähendab, et Ida-Virumaa majanduse mitmekesistamiseks suunatakse jäätmekäitlusvõimekuse kasvu toetavaid toetuseid just sinna piirkonda.

Ka Ida-Viru maakonna arengustrateegias 2023-2035 kirjeldatakse maakonna majandusvaldkonna eesmärkide saavutamise arengusuundade hulgas ka ringmajanduse arendamise vajalikkust, mis parandaks elukeskkonda, mitmekesistaks maakonna tootevalikut ning looks uusi ettevõtlusvõimekusi. Eeldused ringmajanduse arendamiseks on maakonnas olemas suure hulga kaevandamis- ja põlevkivitöötlemisjääkide olemasolu tõttu. Samuti nähakse arengustrateegias ette biolagunevatest jäätmetest biometaanitootmise võimaluste analüüsimist ja arendamist ning ringmajandusprojektide toetamist.

Õiglase ülemineku territoriaalse kavaga¹ nähakse ette, et keskne roll piirkonna majanduse restruktureerimisel peab olema töötleva tööstusel. Ida-Virumaa on traditsiooniline tööstuspiirkond, kus inimestel on tööstusettevõtete töötamiseks vajalikud teadmised, kogemus ja harjumused. Samuti on uute ettevõtete puhul tähtis toetada arengut, mis järgib üleilmseid tehnoloogilisi suundumusi ning aitab Eestil saavutada oma strateegilisi kliimaeesmärke, nagu näiteks keskkonnahoidlikud tehnoloogiad, taastuvenergiade üleminek ja ringmajandussektori arendamine. Kitsamalt aitab ringmajandussektori arendamine täita Eestil enda kohustusi Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2008/98/EÜ tulenevate jäätmete ringlussevõttule seatud sihtarvude täitmise osas.

Erineva päritolu ja omadustega jäätmete käitlemiseks kasutatakse erinevaid tehnoloogiaid. Teatud jäätmevoogude puhul ei ole mahud Eestis piisavad, et neid oleks majanduslikult otstarbekas Eestis käidelda. Jäätmed, mille osas Eestis võimekus puudub, eksporditakse senise praktika käigus lisaks EL liikmesriikidele ka Venemaale, Türgi, Ukrainasse, Indiasse ja mujale. Peamisteks eksporditavateks jäätmeteks olid aastatel 2020-2022 ehitus- ja lammutusjäätmed, pakendijäätmed ja metallitööstuse jäätmed.² Kliimanetraalsuse poole püüeldes tuleb ühe tegevusena vähendada ka jäätmete transpordi ja suurendada teisese toorme kasutusse võtmist ja hankimist võimalikult kohalikul tasandil.

Projekti eesmärk on luua eeldused Ida-Viru maakonna üldise jäätmekäitlusvõimekuse suurendamiseks ja muuta piirkonda nii riigisiselt kui naaberriikide jaoks atraktiivseks sihtkohaks, kus toimub teiseste ressursside väärimine ja ringlussevõtt. Uuringule ja eeltegevustele järgnev investeering aitab rakendada uusi tehnoloogiaid jäätmete taaskasutamiseks ja ringlussevõtuks, vähendades seega ladestatavate ja eksporditavate jäätmete hulka, tõstes Ida-Viru maakonna positsiooni ringmajanduse valdkonnas ning luues nii esmaseid töökohti jäätmekäitlusega otse seotud ja valdkonnast mõjutatud asutustes.

Uuel või laiendataval jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskusel on potentsiaali asuda käitlema ka selliseid jäätmeid, mille käitlemise võimekust Eestis veel ei ole, kuid mille puhul on alust eeldada, et nende ladestamine ja taaskasutamine jäätmekütusena peab väga palju vähenema. Sellisteks jäätmeteks võivad muuhulgas olla biolagunevad jäätmed, pakendijäätmed, tekstiilijäätmed, kasutatud kalapüügivahenditest tekkinud jäätmed, erinevad plastijäätmed ja ehitus- ja lammutusjäätmed. Täpsed jäätmevood ja käitlusvõimalused peavad selguma läbiviidava uuringu tulemusel.

¹ Kättesaadav: [Ida-Virumaa | Rahandusministeerium \(fin.ee\)](https://fin.ee)

² [Workbook: Avalikud päringud 2020-2022 \(envir.ee\)](https://envir.ee)

Projekti 1. etapis viiakse läbi uuring Ida-Viru maakonna senise jäätmekäitluse võimekuse analüüsimiseks, selgitatakse välja, millist liiki jäätmete puhul esineb puudujääke käitlusvõimekuses ning milliste jäätmeliikide käitlemine on maakonnas suurima majandusliku kasu potentsiaaliga. Uuringu käigus selgitatakse välja parim võimalik asukoht maakonna vajaduste ja võimaluste täitmiseks. Uut tüüpi tehnoloogiate puhul koostatakse ka hinnanguline tasuvusanalüüs. Ühtlasi uuritakse ka jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse loomisega kaasnevat üldist sotsiaalset mõju, sealhulgas mõju erinevatele sotsiaalsetele rühmadele nagu naised, mehed, vanemaealised, erivajadustega inimesed ning mõju piirkonna tööhõivele ja ümberõppe vajadustele. Uuringu eesmärgiks on välja selgitada maakonna jäätmekäitlusala vajadused ja potentsiaal ja luua eeldused sellise potentsiaali saavutamiseks. Seni koostatud arengudokumendid kajastavad peamiselt valdade vajadusi biojäätmekäitlemise, liigiti kogumise taristu ja kohalike jäätmejaamade järele. Liigiti kogutud taristu arendamisega tegeleb üle-eestiline jäätmereform ning kohalike jäätmejaamade arendamine ei täida sekkumise eesmärki, milleks on täiendavate töökohtade loomine ja ringlussevõetava materjali koguse suurenemine. Uuringu käigus analüüsitakse ka nii öelda tuleviku jäätmevooge, mille käitlemine võiks elavdada kohalikku majandust ja panustada ringlussevõetava materjali koguse kasvu.

Projekti 2. etapis viiakse ellu uuringu tulemusel selgunud jäätmekäitlusala vajaduste ja võimaluste toetamiseks vajaliku asutuse või süsteemi rajamiseks või laiendamiseks vajalikud eeltegevused. Nende hulka võivad kuuluda detailplaneeringu kehtestamine, keskkonnamõjude hindamine ja ehitusprojektide koostamine.

Kui uuringust peaks selguma, et vajalik on rajada uus kohaliku omavalitsuse jäätmejaam, saab projekti teises etapis koostada vajalikud keskkonnamõjuhindamise, koostada detailplaneeringu ja tööde teostamiseks vajaliku eelprojekti. Kui uuringu tulemusel selgub, et Ida-Virumaa majandus võidaks mingi konkreetse jäätmeliigi käitlemiseks asutatava käitise rajamiseks, võib projekti teises etapis korraldada sellise käitise rajamiseks vajalike mõjuhindangute koostamise, sealhulgas keskkonnamõjuhindamine, konkreetse rajatise sotsiaalse mõju hindamine, tööhõivele ja naiste ettevõtlusele oleva mõju hindamine jmt.

Projekti kolmandas etapis koostatakse koostatakse määrus, mille alusel avatakse taotlusvoor eraettevõttele, rajamaks uuringu tulemusel selgunud vajadusi ja võimalusi toetavat asutust. Avatud taotlusvoorus on võimalik taotleda toetust ka rohkem kui ühe asutuse loomiseks.

Toetavad tegevused on kooskõlas Õiglase ülemineku territoriaalse kavas välja toodud arenguvajadusega, mille kohaselt tuleb suurendada piirkonna ringmajandusalast suutlikkust.

Toetatavad tegevused on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056, 24. juuni 2021, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond, artikli 8 punkti 2 alapunktis j kirjeldatud abikõlbliku tegevuse liigiga: investeringud ringmajanduse edendamiseks, sealhulgas jäätmetekke vältimise, jäätmete vähendamise, ressursitõhususe, korduskasutamise, parandamise ja ringlussevõtu kaudu.

Sekkumise kood:

070	Kaubandus- ja tööstusjäätmekäitlus: jäätmejäätmed ja ohtlikud jäätmed	Kliima 0 %	Keskkond 100 %
-----	---	------------	----------------

Toetatav tegevus panustab Eesti 2035 sihti: „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik”³ Toetatav tegevus panustab Eesti 2035 mõõdikutesse „Väljaspool

³ <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/aluspohimotted-ja-sihid> \l
"Elukeskkond

Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL-i võrdluses,” „Ligipääsetavuse näitaja,” „Soolise võrdõiguslikkuse indeks” ja „Ringleva materjali määr“.

Jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse arendamiseks vajalike tegevustega toetatakse töökohtade säilimist ja loomist, piirkonna arendamist jäätmekäitluse valdkonnas ja suuremat sidusus teiste kohalike tööstusettevõtetega. Luuakse täiendav võimekus võtta vastu piirkondlikult olulisi jäätmevoogusid ja lahendada vajadusel täiendavalt piirkondlikke jäätmetega seotud väljakutseid. Keskus saab toetada piirkonna tööstuse tegevust ja võimaldab luua ka sünergiat majanduse tugevdamiseks piirkonnas. Ida-Virumaal on võrreldes teiste maakondadega kõige madalam naiste ja meeste tööhõive. Ringmajanduskeskuse arendamiseks vajalike tegevustega tagatakse töökohtade säilimine ja luuakse uusi töökohti. Läbiviidavas uuringus analüüsitakse muuhulgas kavandatavate tegevuste sotsiaalset mõju, sh mõju naiste ja meeste ning vähemusrühmade tööhõivele ja sissetulekutele ning ümberõppe vajadusi.

Tegevustega tagatakse piirkonna arendamine jäätmekäitluse valdkonnas ja suurem sidusus teiste kohalike tööstusettevõtetega. Luuakse täiendav võimekus võtta vastu piirkondlikult olulisi jäätmevoogusid ja lahendada vajadusel täiendavalt piirkondlikke jäätmetega seotud väljakutseid. Keskus toetab piirkonna tööstuse tegevust ja võimaldab luua ka sünergiat majanduse tugevdamiseks piirkonnas.

Toetuse eraldamine ei lähe vastuollu ELi Põhiõiguste harta nõuetega.

Käskkirja lisa 1 punktiga 3 sätestatakse toetatavad tegevused, mis on vajalikud toetuse andmise eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks.

Toetatavateks tegevusteks on uuringu ettevalmistus, läbiviimine, avaldamine ja sellega seotud teavitustegevused. Kogu avalikkusele suunatud teavitustegevus peab olema ligipääsetav nii füüsiliselt kui digitaalselt. Samuti on toetatavateks tegevusteks uuringu tulemustel selgunud jäätmekäitluselase vajaduse ja potentsiaali täitmiseks sobiva jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse jaoks parima asukoha valik ja selle rajamiseks vajalike eeltegevuste korraldamine.

Punkti 3.1 kohase tegevuse elluviimiseks korraldab KIK riigihanke uuringu tellimiseks. Uuring peab koondama andmed Ida-Virumaa senistest jäätmekäitluspraktikatest: milliseid jäätmeid millistes kogustes maakonnas ladestatakse, taaskasutatakse, ringlusse võetakse ja edasiseks käitlemiseks maakonnast välja saadetakse. Uuringu käigus peab selguma, milliste jäätmevoogude kohapealse käitlemise järgi tunnevad vajadust kohalikud omavalitsused ja elanikud. Uuringu käigus peab selguma, kas ja millised on jäätmevood, mille käitlemine saab tulevikus olema majanduslikult jätkusuutlik ning mille taaskasutamise või ringlussevõtmisega võiks tegeleda rajatav või laiendatav jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskus. Uuring hõlmaks ka mujal Eestis tekkivaid jäätmevoogusid, mille käitlemine Ida-Virumaal panustaks maakonna majandusse. Uuringu läbiviimisel saab seniste jäätmevoogude ja jäätmekäitluspraktikate analüüsimiseks kasutada Keskkonnaagentuuri avaldatud andmeid. Samuti tuleb analüüsida järgmistel aastatel tekkima hakkavaid jäätmevooge ning nende käitlusvõimekust. Uuringu tulemusel peab selguma asutuse rajamiseks üks või mitu parimat võimalikku asukohta mis oleks keskusesse tööle asuvatele inimestele ligipääsetav ning kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega. Parima asukoha valimisel võetakse arvesse kohalikke üld- ja detailplaneeringuid, kinnistute omandivorme ja jäätmekäitlustegevuse alustamise või laiendamise jaoks vajalike mõjuhindamiste vajadust ja läbiviimiseks vajalikke ressursse. Samuti peab uuringus kajastatud olema jäätmekäitluses loodavate töökohtade arv ja profiil ning milliste oskustega inimesi

nendele töökohtadele vajatakse. Vastav põhjalik analüüs koostatakse tegevuse 3.2. raames parima valiku kohta. Täpsed tingimused uuringule ja asukohavalikule esitab KIK riigihanke dokumentides.

Ringlussevõtu võimekuse suurendamine vajab märkimisväärsed investeeringuid, mida erasektor ei ole teatud olukordades valmis tegema. Reaalsele investeeringule eelnevad tegevused võivad osutada eraettevõtete (eriti VKE-de) jaoks liialt aja- ja ressursimahukaks, mistõttu jäävad teostamata ringlussevõtu võimekust suurendavad investeeringud. Selleks, et erasektori investeeringuid võimestada on otstarbekas analüüsida muuhulgas ka Public-Private-Partnership (PPP) rahastusskeemide rakendamist jäätmete ringlussevõtu võimekuse loomisel, mis on vajalik riiklike sihtarvude saavutamiseks.

Selleks, et võimaldada ja kiirendada ringlussevõtu võimekuste loomist on vajalik riigi sekkumine, milleks on vajalikud ettevalmistavad tegevused. Ettevalmistavate tegevuste all on vajalik teostada turu-uuring, analüüs kui ka projekti ettevalmistamine. Näiteks projekti raames on vajalik leida sobiv maaüksus, koordineerida planeerimist, viia läbi keskkonnamõju hindamine, vajadusel koostada ehitusprojekt, taotleda keskkonnaloa ning leida sobilik partner investeeringu elluviimiseks. Käskkirja väljatöötamise hetkel on planeeritud ettevalmistav tegevus teostada tehnoloogias neutraalselt.

Ei kahjusta oluliselt põhimõte on põhimõte, mille kohaselt ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artiklis 17 nimetatud olulist kahju ühelegi artiklis 9 sätestatud keskkonnanäesmärgile. Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ing.k. *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüs tõi välja, et rakenduskavas planeeritud meede on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega. Käesoleva käskkirja alusel antava toetuse DNSH analüüs on toodud järgmises tabelis:

Kas meede võib potentsiaalselt kahjustada oluliselt järgnevaid keskkonnanäesmärgi	Jah	Ei	Põhjendus
Kliimamuutuste leevendamine		X	Negatiivne mõju puudub. Projekti tulemusel valmib uuring, mis on aluseks jäätmeäitluse piirkondlikuks arendamiseks ja jäätmete ladestamise vähendamiseks ja materjali ringlussevõtu suurendamiseks. Ringlussevõtul on tõendatud positiivne mõju kasvuhoonegaaside heite vähendamisele ja materjalide asendamine ringlussevõtu kaudu vähendab ka toormaterjalide kasutuselevõttu.
Kliimamuutustega kohanemine		X	Negatiivne mõju puudub. Projekti tulemusel valmib uuring, mis on aluseks jäätmeäitluse piirkondlikuks arendamiseks ja jäätmete ladestamise vähendamiseks ja materjali ringlussevõtu suurendamiseks.
Vee- ja mereressursside säästev kasutamine ja kaitse		X	Otsene negatiivne mõju puudub. Tegevus ei ole seotud mere- ja veeressursside kasutamisega.

Ringmajandus, sh jäätmekke vältimine ja kaitse		X	Projekt aitab kaasa jäätmete ringmajanduslase suutlikkuse parandamisele, mistõttu on projektil positiivne mõju antud keskkonnanäesmärgi täitmisele.
Reostuse vältimine ja kontroll (õhk, vesi ja maapind)		X	Projekt aitab kaasa jäätmete ringmajanduslase suutlikkuse parandamisele (millega kaasneb reostuse parem vältimine), seega on projektil positiivne mõju antud keskkonnanäesmärgi täitmisele.
Bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide kaitse ning taastamine		X	Negatiivne mõju puudub. Uuringu läbiviimine ei avalda negatiivset mõju bioloogilisele mitmekesisusele ja ökosüsteemide kaitsele. Jäätmekäitluskoha asukoha valikul tuleb arvesse võtta, et eelistatud on tööstusmaa-ala mitte roheala.

Elluviija peab tagama, et toetatava tegevuse elluviimisel järgitakse keskkonnanäesmeid õigusakte, eelkõige jäätmeseadust, veeseadust, tööstusheite seadust.

Oluline on toetada projekti elluviimisega seotud teavitustegevusi (nt artiklid, videod, projekti kajastatav info KIKi veebilehel, üritused või muu vajaliku teabematerjali koostamine), mis mõjutab uuringu tulemuste asjakohasust ja on eelduseks uuringu tulemustel selgunud vajaduste kiiremaks täitmiseks.

Kogu projektiga seotud teavitustegevustes tuleb järgida soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, sealhulgas vältida soostereotüüpeid ja diskrimineerivaid kuvandeid. Kogu teavitustegevus, nii füüsiline kui ka virtuaalne, peab olema ligipääsetav kõigile inimestele olenemata erivajadusest, sh nelja peamise erivajadusega (nägemis-, kuulmis-, liikumis- ja intellektipuue) inimestele. Järgitakse digiligipääsetavuse nõudeid: (<https://ttja.ee/digiligipaaasetavuse-tagamine/noudeid>) ja keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendit ([Keskkonnateadlikkus](#) | [Kliimaministeerium](#))

Riigiabi

Tegevusteks antav abi ei ole riigiabi elluviijale EL aluslepingu artikli 107 mõistes. Riigiabi konkreetset definitsiooni Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikkel 107 lõige 1 ei anna. Otsustamisel, kas tegemist on riigiabiga, lähtutakse järgmistest kriteeriumidest:

- abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- abimeetmel on valikuline iseloom st ta on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks;
- abimeede annab eelise abi saajale;
- abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

Kui abi vastab kõigile neljale kriteeriumile, on tegemist riigiabiga.

Toetus ei ole riigiabi ega vähese tähtsusega abi KIKi kui projekti elluviija jaoks. KIK ei ole ettevõtja ega tegele majandustegevusega, st ei osale turul kaupade ja/või teenuste pakkujana. Seega ei saa KIKi tegevus moonutada konkurentsi ega kaubandust ELi riikide vahel. KIK on projekti raames riigihankeseaduse mõistes hankija ning koostab uuringu läbiviimiseks lähteülesande. Projekti kolmandas etapis avatakse taotlusvoor ettevõtjatele, kelle jaoks saab uuringu tulemusel saadav teave olla kasulikuks sisendiks jäätmekäitlustegevusega alustamiseks või selle laiendamiseks.

Projekti kolmandas etapis väljastatavat investeeringutoetust võib käsitleda riigiabina kui toetatavad tegevused

Käskkirja lisa 1 punktiga 4 sätestatakse toetatavate tegevuste elluviimisega saavutatav tulemus, mis panustab meetmete nimekirja väljundnäitajasse. Näitajate täitmise seiret korraldatakse vastavalt perioodi 2021-2027 seire juhendile ja näitajate metoodikale (näitajate passid). Toetatava tegevuse väljundnäitajaks on 1 (üks) valminud uuring, mis peab sisaldama vähemalt käskkirja punktis 4.1. nõutud andmeid. Käskkirja koostamise käigus on Rahandusministeeriumile tehtud ettepanek täiendada meetmete nimekirja vastava näitajaga.

Uuring loob eeldused järgmisteks investeeringuteks ringmajandusala võimekuse tõstmiseks. Uuringu aruanne loob ettevõtjate jaoks selguse ja investeerimiskindluse ning riigil on võimalus avada pärast uuringu aruande avaldamist järgmine taotlusvoor, mille raames on võimalik toetada erasektorit jäätmekäitus- või ringmajanduskeskuse rajamisel kuni 5,7 miljoni euroga. Õiglase Ülemineku Fondis on Ida-Viru maakonna jäätmemajanduse korraldamiseks eraldatud kokku 6,2 miljonit eurot, millest pärast uuringu ja ettevalmistavate tegevuste läbiviimist on võimalik 5,7 miljonit eraldada toetuseks uuringu tulemustel selgunud vajaduse täitmiseks. Jäätmekäitluse arendamisega peavad toetuse saajad otseselt panustama sekkumise tulemus- ja väljundnäitajate saavutamisesse. Nimetatud tulemusnäitajaks on „toetatavates üksustes loodud töökohad“ ja väljundnäitajaks „täiendav jäätmete ringlussevõtu võimsus.“ Keskusega loodaks täiendavat ringlussevõtu võimekust võtmaks 2029. aastaks igal aastal ringlusse täiendavad 10 000 tonni jäätmeid võrreldes baasaastaga, milleks on 2024. aasta. Jäätmekäitus- või ringmajanduskeskuses luuakse Ida-Viru maakonda 10 täistööajaga töökohta.

Käskkirja lisa 1 punktiga 5 nimetatakse rakendusasutus, kelleks on Kliimaministeerium ja rakendusüksus, kelleks on Riigi Tugiteenuste Keskus, samuti tegevuste elluviija, kelleks on Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Käskkirja lisa 1 punktis 6 tuuakse välja toetuse saaja olulisemad kohustused, kuna toetatava tegevuste elluviijale kohalduvad toetuse saaja kohustused. Tegevuste elluviijaks on käskkirja alusel Keskkonnainvesteeringute Keskus. Elluviija on riigihangete seaduse alusel hankija ja tema ülesandeks on riigihanke korraldamine.

Toetatav tegevus hõlmab uuringu lähteülesande koostamist ja uuringu läbiviija leidmiseks riigihanke korraldamist. Samuti käskkirja punktis 3.2 nimetatud tegevuste elluviimiseks riigihanke korraldamist.

Elluviija peab esitama rakendusüksusele info planeeritud ja elluviidud riigihangete kohta ning maksete infot.

Toetatavate tegevuste elluviimisel tuleb järgida kehtivaid nõudeid erivajadusega inimestele ligipääsetavuse tagamisel andmete kättesaadavusele.

Elluviija peab silmas pidama, et toetusest ei rahastata investeeringuid, mis on seotud fossiilkütuste tootmise, töötlemise, transpordi, jaotuse, ladustamise või põletamisega (eelnou p 3.5).

Käskkirja lisa 1 punktiga 7 sätestatakse projekti juhtrühma töö korraldamise detailid. Juhtrühm otsustab konsensuslikult, millised tegevused ja kui suures mahus tehakse, arvestades valikukriteeriume ja abikõlblike kulude võimalikkust. Ühtlasi jälgitakse kogu projekti vältel, et tegevused oleksid kooskõlas DNSH põhimõttega ja riigiabi reeglitega.

Kui juhtrühm ei jõua konsensusele, langetab otsuse Kliimaministeerium. Käskkirjaga kehtestatud eelarve piires võib juhtrühm eelarve jagunemist projektis seatud eesmärgi saavutamiseks muuta.

Käskkirja lisa 1 punktiga 8 sätestatakse abikõlblikkuse periood, mis algab 1. augustil 2023. a ning lõpeb hiljemalt 31. augustil 2026.a.

Käskkirja lisa 1 punktiga 9 sätestatakse tegevuste eelarve ja ajakava. Aastate 2023–2027 tegevuskava ja eelarve on toodud käskkirja lisa 2. Projekti iga-aastase detailse tegevuskava kinnitab projekti juhtrühm eelneva aasta 15. detsembriks. 2024. aasta eelarve kinnitab juhtrühm 30 päeva jooksul käesoleva käskkirja jõustumisest. Projekti detailne aastaeelarve ja tegevuskava kirjeldavad projekti tegevuste lõikes konkreetseks aastaks planeeritud toiminguid ning eelarvet riigihangete detailsuses ning kuu täpsusega.

Käskkirja lisa 1 punktiga 10 sätestatakse kulude abikõlblikkus. Abikõlblikud on projekti kulud, mis tehakse toetatava tegevuse elluviimisel ja meetme ning projekti eesmärkide saavutamiseks. Abikõlblikud on kõik kulud, mis on vajalikud ja seotud toetatava tegevuse elluviimisega, mh on abikõlblikud näiteks sellised kaasnevad kulud nagu „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttele vastavuse hindamise, kliimakindluse tagamise hindamise, riigiabi analüüsi, lubade menetluse, sertifitseerimisega seotud ja keskkonnamõju hindamise kulud.

Personalikulud on abikõlblikud vastavalt ühendmääruse §-s 16 sätestatud tingimustele. Seal hulgas on abikõlblikud projekti tegevuste elluviimises osaleva juristi ja hankeeksperdi personalikulud. Konkreetse projekti puhul ei ole siinkohal tegemist abistava tegevusega kuivõrd projekti tegevuste planeerimine, sh hangete planeerimine ja korraldamine, on elluviija peamiseks ülesandeks. Projekti sisutegevuste elluviimise ühe osana on vaja juriidilist analüüsi eelkõige tegevuste erinevate õiguslike võimaluste välja selgitamiseks, samuti ette valmistada erinevaid lepinguid. Hangete korraldamine on elluviija põhiülesandeks, mistõttu on lisaks projektijuhile ja juristile vaja projekti meeskonda tegevuste elluviimiseks ka hankeeksperti, kes aitab kujundada riigihangete läbiviimise süsteemi ja ette valmistada riigihanke alusdokumente.

Abikõlblikud on ka jäätmekäitlus- või ringmajanduskeskuse loomiseks vajalike planeeringute ja lubade menetlemisega seotud kulud, näiteks keskkonnamõjude hindamine, detailplaneeringu kehtestamine, ehitusprojekti tellimine ja lepingute ette valmistamine.

Riigihangete seaduse alusel ostetavate teenuste, asjade ja tööde eest tasutakse kuludokumentide alusel. Ühtse määrana saadud toetuse kasutamist ei kontrollita ega auditeerita, elluviija ei pea kulusid projekti raamatupidamisarvestuses eristama ega dokumente säilitama.

Käskkirja lisa 1 punktiga 11 sätestatakse toetuse maksmise tingimused ja kord. Maksetaotluseks nimetatakse käskkirjas e-toetuses kulusid tõendavate dokumentide esitamist. Kuna KIK ei saa kasutada sildfinantseeringut, siis võimaldatakse kasutada ettemaksu.

Käskkirja lisa 1 punktiga 12 sätestatakse riigihangete läbiviimisel rakendusüksuse kaasamise võimalused ja kohustused.

Käskkirja lisa 1 punktiga 13 sätestatakse tegevuste elluviimise seire korraldus. Korra sätestamise eesmärk on anda tegevuse elluvijale ülevaade, millist informatsiooni ta projekti elluviimisega seondult peab koguma ning esitama. Käskkirjaga sätestatakse tegevuse elluvijale kohustus esitada projekti lõpparuanne, fikseerides aruandlusperioodi ning aruandes sisalduva miinimuminformatsiooni. Aruande eesmärk on anda ülevaade projekti kulgemisest ja eesmärkide saavutamisest. Projekti lõpparuanne on sisendiks ka regulaarsete rakenduskava seireandmete esitamisel Euroopa Komisjonile ja lõpparuande koostamisel ning ülevaadete esitamisel kogu rakenduskava tulemuste saavutamisest.

Käskkirja lisa 1 punktiga 14 sätestatakse finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord.

Käskkirja punktiga 2 kinnitatakse toetuse andmise Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondlikuks arendamiseks 2023–2027 tegevuskava ja eelarve (lisa 2).

Käskkirja lisaga 2 tuuakse välja projekti planeeritud eelarve rahastajate kaupa koos tegevuse ja väljundnäitaja kajastamisega.

Projekti toetatakse meetmest nr 21.6.1.8 „Ringmajanduse korraldamine“ ning meetme raames rahastatavate tegevuste detailne jagunemine on lisatud allpool tabelina. Käskkirjaga kehtestatakse toetuse andmise tingimused tegevuse nr 2 elluviimiseks.

	Tegevused	ELi toetuse eelarve (euro)	ELi toetuse osakaal	Riiklik kaasfinantseering (euro)	Kogumaksumus (euro)
1	Nõukogude perioodil suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimine;	443 200,33	77,56%	128 228,67	571 429,00
2	Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjäärade korrastamine;	110 799,89	77,56%	32 057,11	142 857,00
3	Jäätmekäitluse piirkondlik arendamine.	5 030 455,60	77,56%	1 455 258,40	6 485 714,00
	KOKKU	5 584 455,82	77,56%	1 615 544,18	7 200 000

Käskkirja punktiga 3 volitatakse Sihtasutust Keskkonnainvesteeringute Keskus täitma toetatavate tegevuste elluvijja ülesandeid.

Sihtasutust Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) volitatakse valdkondliku ministri käskkirjaga tegevuste elluvijaks vastavalt perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus-

ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõikele 4 ja ühendmääruse § 43 lõikele 5.

Põhikirja kohaselt on KIKi üks põhiülesandeid keskkonnavaldkonna tegevuste, sh keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-s 1 sätestatud eesmärkide täitmiseks vajalike **projektide** finantseerimine ja **teostamine**. KIKil on varasem kogemus ja kompetents sarnaste projektide rakendamisel, sh mitmete Ida-Virumaaga seotud projektide tööde tellija ja projektijuhina ning pikaajaline kogemus jäätmete ringlussevõtu ja ka laiemalt jäätmevaldkonna projektide koordineerijana.

KIKil on projekti elluviimiseks kehtestatud tööprotseduur. Projekti juhtimiseks on määratud projektijuht, kellele on tagatud vajalik tugi nii finantsekspertide, hankeekspertide kui juristide näol, sh tugi riigiabi ja riigihangete küsimuste lahendamisel.

KIK on täielikult usaldusväärne halduskoostööseaduse § 12 lõike 2 punktide 2-6 mõttes.

Projekti koostöla Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seirekomisjoni kinnitatud valikukriteeriumidega

Projekti koostöla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

Käskkirja punkti 2.1 kohaselt on toetuse andmise eesmärk Ida-Virumaa jäätmekäitluse piirkondlik arendamine ja ringmajandusalase suutlikkuse edendamine. Projekt panustab meetme eesmärkidesse ning seda on selgitatud seletuskirja punktis 2, kus kirjeldatakse käskkirja lisa 1 punkti 2. Projekt panustab rakenduskava erieesmärki ning on koostölas Riigi Jäätmekavaga 2022-2030. Käskkirja alusel toetatava tegevusega panustatakse Riigi jäätmekava 2023-2028 rakenduskavas⁴ loetletud eesmärkide saavutamisesse. Rakenduskavas on erinevate jäätmeliikide, näiteks olmejäätmete, plastijäätmete, ohtlike jäätmete, elektroonikajäätmete, patarei- ja akujäätmete, romusõidukite, vanarehvide, põllumajandusplasti, tekstiilijäätmete, põlevkivijäätmete ja biolagunevate jäätmete puhul seatud eesmärgiks käitlusvõimekuse arendamine ja ringlussevõtu suurendamine.

Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2023-2025⁵ näeb maakonda Eesti rohepöörde eestvedajana. Vastavalt strategiadokumendile on üheks maakonna peamiseks väljakutseks „majanduse mitmekesistamine ning rohepöörde teostamine, säilitades (kasvatades) maakonna elanike heaolu taset.“ Strateegiaga nähakse ette ettevõtluse fookuse suunamist rohe- ja ringmajanduse tehnoloogiate arendamisele ja juurutamisele. Arengustrateegia looduskeskkonna seisundi kaitse ja parandamise arengusuunas nähakse kaasaegsete jäätmekäitluse programmide näol vahendit elanike kliima- ja keskkonnateadlikkuse tõstmiseks ja seega elukeskkonna ja taristu eesmärkide saavutamisele kaasa aitamiseks.

Projekti põhjendatus

Tulenevalt Eesti ambitsiooniga saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus ja sellest tuleneva põlevkivi kaevandamise ja kasutamise vähendamisega on vajalik leida Ida-Viru maakonnale uus fookus ja jätkusuutlik tootmissektor asendamaks põlevkivisektoris vabanenud töökohti. Poliitikauuringute Keskuse Praxis 2020. aastal koostatud uuringu⁶ tulemuste osas antakse

⁴ Kättesaadav: [Riigi jäätmekava 2023-2028 | Kliimaministeerium](#)

⁵ Kättesaadav: [Microsoft Word - I-V arengustrateegia toimetatud 17.04.2023 \(ivol.ee\)](#)

⁶ [Ida-Virumaa majanduse ja tööturu kohandamine põlevkivitööstuse vähenemisega | Praxis](#)

muuhulgas soovitud Ida-Virumaa majanduse arendamisel seada prioriteetseteks valdkondadeks töötlev tööstus ja IKT ning parandada maakonnas teadus- ja arendustegevust ringmajanduse arendamiseks. Käesoleva projektiga luuakse eeldused viimati nimetatud tegevuseks. Projekti käigus selgitatakse välja Ida-Virumaa potentsiaal, sh. põlevkivi sektoris toimunud muutuste tõttu vabanenud oskus- ja lihttöölise hulk ja valmidus ringmajandussektoris tööle asumiseks. Uuringu tulemused loovad aluse ja ettevõtete jaoks investeeringukindluse maakonnas ringmajandusala arendustegevuse jätkamiseks.

Projekti kuluefektiivsus

Projekt on kuluefektiivne, kui projekti elluviimise kulud vastavad turuolukorrale. Kuluefektiivset tulemust aitab saavutada projekti raames korraldatav riigihange, mille tulemusel valitakse uuringut teostama parima pakkumise esitanud hanke tingimustele vastav ettevõtte.

Elluviija suutlikkus projekti ellu viia:

Elluviija suutlikkust seletatakse seletuskirja punktis 2, kus kirjeldatakse käskkirja punkti 3. Sihtasutusel Keskkonnainvesteeringute Keskus on varasem kogemus ja kompetents sarnaste projektide rakendamisel, sh mitmete Ida-Virumaaga seotud projektide tööde tellija ja projektijuhina ning pikaajaline kogemus jäätmete ringlussevõtu ja ka laiemalt jäätmevaldkonna projektide koordineerijana.

Projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Käskkirja kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega seletatakse seletuskirja punktis 2, kus kirjeldatakse käskkirja lisa 1 punkti 2.

Käskkirja vastavus ELi õigusele

Eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste (EL) määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1056, 24. juuni 2021, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu käskkirjas nimetatud elluviijal tuleb juhinduda neist otse, arvestades käskkirjas sätestatut. Käskkirjas ja seletuskirjas on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruste sätetele viidatud, kui ülesande sisu on neis reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

Käskkirja mõju

Projekti kaudu luuakse eeldused piirkonnas ettevõtluse arendamiseks. Uuringu tulemusena annavad erasektorile kindluse, kas maakonna jäätmekäitluse arendamisesse investeerimine on majanduslikult jätkusuutlik. Uuringu tulemusel luuakse eeldused ka üle-Eestiliste jäätmekäitlusprobleemide lahendamiseks tõstes sellega Ida-Virumaa kui ettevõtluskeskkonna üldist atraktiivsust.

Eelnõu koostöölastamine

Eelnõu koostöölastatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Riigikantseleiga, Euroopa Komisjoniga ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seirekomisjoni liikmetega, ning Riigi Tugiteenuste Keskusega

Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks Ida-Virumaa õiglase ülemineku protsessi juhtkomisjonile, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidule ja Eesti Jäätmekäitlejate Liidule